Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iki 1923-05-26, iš Miuncheno – į Berlyną

Vakar vakarą gavau tavo laiškus.

Vakar vakarą gavau tavo laiškus.

Vienas toks liūdnas liūdnas. Ir toks gražus. Gal tu man dar pirmą sykį tokį liūdną ir tokį gražų laišką rašei. Ir man rodos, nuo to laiko, kaip mums patiems „paaiškėjo“[,] kažkokia siena tarp mūsų sugriuvo, ir kažkaip mes kits kitą dar arčiau pajautėm, dar giliau supratom. Ir naujos gelmės atsivėrė, ir nauja saulė pražydo. Tik pas mane niekumet nebuvo baimės jausmo. Jei pagalvočiau, gal kas panašaus būtų, bet aš negalvoju. Nenoriu galvoti, noriu eiti ten, kur dūšia veda, noriu pilna krūtine alsuoti. Gal prieš kitus aš būčiau daugiau rūpinęsis, bet dabar kažkaip labai ramu dūšioj. Ramu tiek, kad galiu galvoti ir dirbti, kad galiu sėti ir auginti. Tik kam Tau taip liūdna! Tiesa, ir man kas vakaras kažkoks nerimastis užeina. Ne todel, kad būtų liūdna ar baisu, bet todel, kad ilgu! Aš jau susigyvenau su ta mintimi ir negaliu vaizduotis, kad būtų kitaip ar kad kitaip galėtų būti. Bet juk greit[,] Vandukai[,] paaiškės, greit žinosim ir alsuosim dar lengviau!

Tu klausi del mano kvotimų. Bet jie daugiau priklauso nuo manęs. Buvau manęs laikyti apie Kalėdas. Bet, matyt, reikės atidėti. Bent, kad galėčiau laikyti, šį semestrą padarysiu viską. Vieną seminaro darbą parašiau – rytoj įduosiu, o kitą – nusuksiu. Bet kvotimams rengtis dar nepradėjau ir šiuo reikalu absoliutingai dar nieko nepadariau [1]. Filosofijos – nebijau, ją padaryčiau greit, taip pat ir vokiečių literatūrą[,] bet slavistika – bjaurus daiktas, daug laiko reikia, o aš dar visai nieko nežinau. O ir disertacija dar pas profesorių. Reikia gi dar išverst, perrašyt [2]. Sekančiam semestrui vis tiek įsimatrikuliuot dar reikės. Tai kvotimus gal teks atidėt kiek vėliau. Šį semestrą aš manau daugiau pasidarbuot, kad užsidirbt pinigų, tai yra vieną likusį mėnesį. O padaryt manau šit ką. Dabar „Naujienoms“ rašau didelį straipsnį [3] apie Tairovo [4] teatrą [5] (tuojau apie tai rašysiu ir į „Gaires“ [6]), paskui „Naujienoms“ parašysiu dar straipsnį apie „Fuchso procesą“ [7], išversiu į lietuvių kalbą disertaciją [8], išversiu nužymėtas Gobineau [9] apysakas [10] („Paną“ [11] šiomis dienomis jau pasiųsiu į Ameriką), „Atspindžiams“ parašysiu apie „Kalnų džiaugsmą“ [12] ir kai kurius smulkius einamuosius straipsnius. Tokiu būdu susidarys mums pakankamai kapitalo. Rezerve turiu šiek tiek dolerių (apie 60–70), parduotą „Rytui“ eilių knygą [13], už kurią gausiu[,] nežinau kiek, bet maždaug 100–150–200 dol., ilgas eiles „Gairėms“ [14] (apie 5–8 dol[.]), keletą straipsnių „Skaitymams“ [15] (10–15–25 dol.) ir dar kai kurius mažmožius. Tai manau, kad rudens semestrui susidarys lėšų pakankamai, ir visoms „iškilmėms“, jeigu visą žiemos semestrą mes ir nieko nedarytumėm. Bet juk aš nenukęsiu nieko nedaręs ir nepaskęsiu gramatikos formulose. Atvažiuosiu Lietuvon – vėl daug naujos medžiagos. Tą dalyką aš manau taip išspręsti. Tik, Vandukai, aš dabar su Tavim labai norėčiau pasimatyt – juk tiek daug mums reikia pasikalbėti, aptarti, išaiškinti – laiškais nei parašysi, nei išaiškinsi. Aš manau, jeigu paaiškės, kad mes rudenį „ceremonijas“ darysim, tai gali tau tekti iš Berlyno stačiai namo važiuoti, gali projektas su Bavarija neįvykti [16].

O aš labai norėčiau pasimatyt ir pasikalbėt. Ir kažkaip aš jau apsipratau su ta mintimi, kad šeštadienį susitiksim – ir aš laukiu tos dienos. Atvažiuok, Vanduk! Aš manau[,] geriausia būtų Saalfelde [17]. Jeigu iš Tavęs negausiu jokios žinios, šeštadienį rytą 745 važiuoju į Saalfeldą. Jeigu tu jau jokiu būdu negalėtum atvažiuoti, tuomet telegrafuok. Bet aš labai labai norėčiau. Juk pereitą kartą mums taip ir neteko pasikalbėti! Būdama Berlyne – ne kažkiek tesuekonominsi, o mes daug svarbių dalykų aptarsim.

Laukiu tavęs[,] Vandukai, labai labai!

Atvažiuok, Vandukėli!

Bučiuoju[.]

Tavo Bol

KOMENTARAI

[1] „Egzaminai buvo paskutinis B. Sruogos studijų etapas, ir vienas nemaloniausių. Laikė tris dalykus: slavų gramatiką (pas E. Bernekerį), vokiečių literatūrą (pas F. Munkerį) ir filosofiją (pas Boimkerį). Ypač baugino pirmasis, kuriam reikėjo aprėpti gausybę medžiagos. Todėl paskutiniaisiais 1923 m. mėnesiais – lapkritį, gruodį ir sausį – B. Sruoga metė visus kitus užsiėmimus ir, sukaupęs valią, dirbo – į pabaigą net iki 14–15 valandų per parą. Paskutinį studijų tašką padėjo 1924 m. vasario 8 d. Egzaminai praėjo lengviau, negu tikėjosi: su senuku filosofu visą valandą „provijo štukas“, su literatūros profesorium pasiginčijo apie mėgstamus S. Georgę, R. Rolaną ir Š. van Lerbergą, šiek tiek kliuvo tik gramatika“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, Lietuvos TSR mokslų akademija, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas, 1986, p. 133).

[2] Baliui Sruogai disertaciją, parašytą rusiškai, į vokiečių kalbą 1923 m. rudenį išvertė jo bičiulis Erich Müller-Kamp, kartu lankęs profesoriaus Erich Berneker slavistikos seminarą.

[3] Padegėlis Kasmatė [Balys Sruoga], „Teatro revoliucija“ (I. Apie europiečius ir amerikiečius, II. Natūralistinis teatras, III. Revoliuciniai bandymai, IV. Maskvos kamerinio teatro pagrindai), in: *Naujienos, Čikaga, 1923-08-02, Nr. 181, p. 4, Id*., in: *Ibid., 1923-08-03, Nr. 182, p. 5, Id., in: Ibid*., 1923-08-04, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, Nr. 183–194, *Id., in: Ibid., 1923-08-18, Nr. 195, p. 5, Id., in: Ibid*., 1923-08-20, 21, 22, Nr. 196–198, p. 4. Dar žr. in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 10: Teatro kritika, 1911–1929*, sudarė Algis Samulionis, parengė, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 87–126.

[4] Aleksandr Tairov (1885–1950), rusų teatro režisierius, aktorius.

[5] „Maskvos kamerinis teatras buvo įsteigtas 1914 m. (sovietinė valdžia 1949 m. jį uždarė). Jo steigėjas ir vadovas – Aleksandras Tairovas […] buvo linkęs į romantinį, herojinį teatrališkumą, kūrė stilingus, raiškius, spalvingus spektaklius, itin daug dėmesio skyrė aktorių meistriškumui. Pirmosios teatro gastrolės užsienyje, apie kurias straipsnyje užsimena Sruoga, įvyko 1923 m. pavasarį Paryžiuje, vėliau gastroliuota Vokietijos miestuose, tarp jų – Miunchene, kur tada studijavo Sruoga (jam Kamerinis teatras buvo gerai žinomas dar iš 1916–1918). Rodyta „Fedra“, „Salomėja“, „Žiroflė-Žiroflia“, „Adriana Lekuvrer“ ir „Princese Brambila“. Gastrolių Vokietijoje metu buvo išleistas A. Tairovo „Režisieriaus užrašų“ (rusų k. pasirodė 1921) vertimas į vokiečių kalbą (*Das entfesselte Theater*, Potsdam, 1923). Sruoga šį straipsnį rašė remdamasis Tairovo knyga. Jis atskleidžia režisieriaus teatrinius principus, laisvai perpasakoja jo sceninės patirties epizodus, cituoja B. Coquelino, S. Levy, V. Mejerholdo, V. Briusovo knygų ar straipsnių fragmentus“ (Algis Samulionis, Donata Linčiuvienė, „Paaiškinimai“, in: Balys Sruoga, *Raštai*, t. 10: Teatro kritika, *1911–1929*, sudarė Algis Samulionis, parengė, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 534).

[6] 1923 m. žurnale *Gairės* spausdintos tik Balio Sruogos eilės ir vertimai, straipsniai apie teatrą nepublikuoti. 1924 m. publikuotas vienas straipsnis apie poeziją: Pad. Kas. [Balys Sruoga], „Keturių vėjų užuvėjoj“, in: *Gairės*, Kaunas, 1924, Nr. 2, p. 98–105. Spėjama, kad turima galvoje: Padegėlis Kasmatė [Balys Sruoga], „Kaip žiūrėti meno veikalų“, in: *Atspindžiai*, Kaunas, 1923, Nr. 5, p. 94–96. Šiame straipsnyje Balys Sruoga, pasiremdamas Miuncheno universiteto profesoriaus Heinrich Wölfflin idėjomis, formaliojo dailės kūrinio analizės metodu, aiškino, kaip suprasti ir sau išaiškinti – įvertinti meno veikalus – paveikslus, skulptūras, architektūros kūrinius.

[7] Mucius Scevola [Balys Sruoga], „Laiškai iš Bavarijos“ (I. Istorija ne iš to galo, II. Politinės tendencijos, IV. Fuchso planai ir byla), in: *Naujienos*, Čikaga, 1923-08-10, 11, 13, Nr. 188–190, p. 4. Straipsnyje minimas Georg Fuchs (1868–1946), „vokiečių režisierius ir teatro kritikas, studijų „Ateities scena“, „Teatro revoliucija“ autorius. Vienas Miuncheno dailės teatro organizatorių, vadovavo jam 1907–1908 m. Buvo natūralistinio teatro priešininkas, orientavosi į elitinę publiką, bandė perkelti į sceną impresionistinės tapybos principus. Pasak jo, teatro paskirtis – kurti grožį“ (Algis Samulionis, Donata Linčiuvienė, „Paaiškinimai“, in: Balys Sruoga, *Raštai*, t. 10: Teatro kritika, 1911–1929, sudarė Algis Samulionis, parengė, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 535). Straipsnyje rašoma „apie garsų Fuchs'o procesą, įvykusį Miunchene, Bavarijos sostinėje, birželio mėnesio pabaigoj. […] Kaltinamųjų suole atsidūrė žymus profesorius, didysai reformatorius George Fuchs. Ir jis kaltinamas už tai, kad norėjęs Bavarijoj padaryti valstybinį perversmą, atsiskirti nuo Prūsų ir visos kitos Vokietijos, paskelbti monarchiją, pasiduoti prancūzų protektoratui, kad jis rengęs tą planą su prancūzų žinia ir pagalba, kad buvęs prancūzų finansuojamas. // Reikia žinoti, kad bavarčikai ir iki šiai dienai negali kitų vokiečių įtikinti, kad jie yra ištikimi visos vokiečių valstybės idėjai, kad jie nesimpatizuoja prancūzams. Kaip jie tikina, kaip jie bažijas, o vis tik naujas ir naujas skandalas, nauja ir nauja „tėvynės išdavimo“ byla niaukia biurgerinę padangę. Ir antagonizmas, ir barnės tarp Bavarijos ir kitų Vokietijos žemių diena iš dienos auga. Kad bavarčikai nekenčia prūsų kaip žydas kryžiaus senai visiems žinoma“ (Mucius Scevola, [Balys Sruoga], „Laiškai iš Bavarijos“ (I. Istorija ne iš to galo), in: *Naujienos*, Čikaga, 1923-08-10, Nr. 188, p. 4).

[8] Balio Sruogos disertacija, parašyta rusų kalba, išversta į vokiečių kalbą, žr. Balys Sruoga, Die Darstellung im litauischen Volksliede oder Darstellungsmittel des litauischen Volksliede, mašinraštis (I), be datos, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 579, p. 1–330; Balys Sruoga, Die Darstellung im litauischen Volksliede, mašinraštis (II), [19]24-02-08, in: *BVSNM*, P 1378 R, p. 1–222. Į lietuvių kalbą visa disertacija išversta nebuvo. Tačiau jos pagrindu vėliau Balys Sruoga paskelbė keletą publikacijų, žr.: Balys Sruoga, „Lietuvju dainu simbolika“, in: *Ritums*, Ryga, 1925, Nr. 2, p. 130–137, *Id., in: Ibid*., Nr. 3, p. 219–226 [šią studiją, išspausdintą latviškai, į lietuvių kalbą išvertė Lilija Kudirkienė, žr. „Paaiškinimai“, in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 9II: Tautosakos studijos kitomis kalbomis, 1924–1932*, sudarė Donata Linčiuvienė, redagavo Aušrinė Byla, Liucija Citavičiūtė, Lilija Kudirkienė, Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 462–486]; Balys Sruoga, *Lietuvių dainų poetinės priemonės. Dainų poetikos metmena: Studija, in: Tauta ir žodis*, Kaunas, kn. 3, 1925, p. 1–75, *Id., in: Ibid*., kn. 4, p. 187–231.

[9] Joseph-Arthur de Gobineau (1816–1882), prancūzų diplomatas, rašytojas, etnologas.

[10] Arthur de Gobineau, „Turkmėnų karas“, vertė Balys Sruoga, in: Klaipėdos žinios, Klaipėda, 1924-04-29–30, Nr. 73–74, p. 2, *Id., in: Ibid*., 1924-05-01, 03, 04, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 20, Nr. 75–89, p. 2.

[11] *Panas* – belgų poeto ir dramaturgo Charleso van Lerberghe'o satyrinė komedija, iš prancūzų kalbos, padedant Vandai Daugirdaitei, pradėta versti į lietuvių kalbą 1921 m., baigta ir parengta spaudai 1924 m. Vertimas tuo metu neišleistas (žr. Charle van Lergberghe, *Panas*, vertė Balys Sruoga, Kaunas, 1924, [spaudai paruoštas mašinraštis, įrištas, Balio Sruogos pataisytas juodu rašalu], in: *MLLM*, 3951, p. 1–115; išspausdintą vertimą žr. in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 5II: Vertimai*, parengė Algis Samulionis, Rimas Žilinskas, redagavo Donata Linčiuvienė, Rimas Žilinskas, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 217–275; apie vertimą plačiau žr. Rimas Žilinskas, „Paaiškinimai“, in: *Ibid*., p. 785–787). Veikalą iš pradžių planuota publikuoti satyros ir humoro laikraštyje *Ragutis*, vėliau intensyviai galvota jį išspausdinti Amerikoje leidžiamame dienraštyje *Naujienos*.

[12] Padegėlis Kasmatė [Balys Sruoga], „Kalnų džiaugsmas (Iš alpinisto užrašų)“, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 1, b. 3985, l. 1–3r. Kaune leistame laikraštyje *Atspindžiai* tekstas neišspausdintas. Straipsnyje Balys Sruoga rašė apie Svanetų šalies ir Lietuvos skirtumus, patirtus kelionės po Kaukazo kalnus metu 1917 m.: „Kartą dievinoj Kaukazo žemės Svanetų šaly vienas senas senužėlis kalnų piemuo, visą savo gražų amželį pragyvenęs kalnų aukštybėse, niekaip negalėjo patikėti, kad mano Tėvynėje nėra kalnų. Kad yra tokia žemė, kaip mano Tėvynė, kur saulėtos lygumos tokios plačios, kad eitai šešias, devynias, dvylika dienų ir lygumos galo neprieitai, kad toje lygoje sunkus vasarojus laluoja kaip kalnų ežerėlio bangos ir kad pievos banguoja saulės spinduliuose per neapčiuopiamus plotus ir jokios uolos jų neskriaudžia, ir kad plaukia plačios upės liūliuodamos ir nešniokšdamos, ir kad teka upeliai nedainuodami. Ir kad mėlyna ūkana, paskandinusi lygias dirvas ir pievas, ir saulėtą vasarojų, pasikelia į dangų, susigūžia į debesėlius ir atstoja dangų, o apačioj vėlei lygumos tęsias iki dangaus krašto ir dar toliau. Pasakojau jam mano Tėvynės romumos džiaugsmą ir svaiginamo liūdesio užuomaršą, ir jo – biblijinio karžygio – veidas, apžėlęs plaukais ir samanomis, žili, išdraikyti plaukai ir laukiniai žibančios akys gaubės kažkokia rūstybės skraiste. // – Jei būtų tokia šalis, kaip tu sakai, kaip ten galėtų žmonės gyventi, kaip ten galėtų kukurūza augti, vėjai vaikščioti? O gal ir vėjo pas jus nėra – pasakysi? Jei tavo žemėj nėra kalnų, tai ir tavo šalies žmonės nedori. Kas jiems aukštybę parodys? // Tikėjo senelis, kad yra jūros-marės, kur vaikšto vilnys žilagalvės, kur žuvėdros klykia, kur staugia vėjai kaip kalnuose… Bet kad yra tokia žemė, kaip mano Tėvynė – senelis nepatikėjo. // Ir vėlei. Ilgos saulėtos dienos Lietuvos pievose. Sustojame švytavę žvangančiais dalgiais po tviskančius pradalgius – jauni berniokai, gražios mergaitės – pietų poilsiui. Pro skambantį juoką, po nupjautus pievos žiedus pasakojau, kad yra tokių šalių pasauly, kur lygumos nėra nė lašelio, kur mėlynos viršūnės viena už kitą aukštesnė, kur pušys ne aukštyn auga, o tik palei žemę draikos kaip išbraidžiotos viksvos, kur boluoja amžini sniegai ir mėlynuoja nuo amžių pradžios ledynai, kur juodi debesys pakalnėmis slanko… // – Negali būti tokios žemės, kaip tu sakai. Kaipgi ten žmonės gyventų, lauką artų, avižas sėtų? Jeigu jau ir būtų tokia žemė, tai ten žmonės turėtų būti pikti kaip vanagai. Kur jie dainų išmoktų? // Nepatikėjo jauni pjovėjai, kad yra pasauly šalių, kurios mūsų dangaus aukštybių siekia. // Mano kelionės draugas, chemijos profesorius, visuomet susiraukęs ir piktas, organiniai „jokios poezijos nepakeldavo“. Aukštoj Kaukazo ledynų viršūnėj pasakojo: // – Kalnai – tai kaip žmogaus dūšia: čia neapčiuopiama aukštybė, čia neaprėpiama bedugnė. Juo arčiau prisiglaudi, juo giliau įsižvelgi – tarytum kas kartą kažkokią gražybės ir kilnumo paslaptį atidengi. Taip pat ir žmogaus dūšioje… Viena ir ta pati Žemė Motina – ir tiek daug pasaulių!“

[13] Jokūbas Stikliorius leido Balio Sruogos eilių knygą *Dievų takais* (Klaipėda: Rytas, 1923).

[14] Otokar Bžezina, „Vigilijos“ [I. Sargais mes budim tavo, II. Klausykit! Spindulių daina, III. O Amžino Žodžio Galia!], vertė Balys Sruoga, in: *Gairės*, Kaunas, 1923, Nr. 2, p. 59–61; Balys Sruoga, „Alpių vėjais“, in: *Gairės*, Kaunas, 1923, Nr. 3, p. 127–130; Novalis, „Himnai nakčiai“ [I. Kas gyvasai, II. Nejaugi rytas turi grįžti visuomet?, III. Kartą, kai aš karčias ašaras liejau…, V. Plačiai paplitusią, VI. Į glėbį požemio giliau], vertė Balys Sruoga [Miunchenas, 1923-12-31], in: *Gairės*, Kaunas, 1924, Nr. 2, p. 75–89.

[15] B. Sirakuzinas [Balys Sruoga], „Kl. Jurgelionis (Kalėdų Kaukė): *Glūdi liūdi ir kitos lyrikos eilės“, in: Skaitymai*, Kaunas, 1923, kn. 21, p. 69–81; B. Sirakuzinas [Balys Sruoga], „Aklasmatė „Magaryčios“ [Juozo Pronskaus knygos recenzija]“, in: *Skaitymai*, Kaunas, 1923, kn. 21, p. 82–89; Balys Sruoga, „Keletas minčių Jurgio Savickio „Šventadienio sonetus“ paskaičius“, in: *Skaitymai*, Kaunas, kn. 23, 1923, p. 150–174.

[16] „Studijų tęsti Berlyne Vanda Daugirdaitė negalėjo, nes 1923 m. Klaipėdos kraštą prijungus prie Lietuvos, vokiečiai nepratęsė leidimo studijuoti Vokietijos universitetuose tiems lietuvių studentams, kurie buvo išėję mažiau kaip keturis semestrus. Vanda Daugirdaitė buvo išklausiusi tris“ (Vladas Žukas, „Vandos Daugirdaitės-Sruogienės laiškai“, in: *VUB RS*, f. 141, b. 1248, l. 4). 1923 m. pasibaigus vasaros semestrui, dar buvo vilčių mokslus Vokietijoje tęsti: „dar tikėjomės, kad ir infliacijai pasibaigus galėsim verstis, todėl aš buvau padavus prašymus į keletą universitetų provincijoje, kur būtų pigesnis pragyvenimas, bet niekur nepriėmė. Leido studijuoti Vokietijoje tik tiems, kurie jau pasivarę moksle. Stipendininkai gavo pakeltas stipendijas, galėjo vykti kitur, o aš nebegalėjau“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, Čikaga, 1979-07-18, [pasirašytas mašinraštis], in: *Ibid*., l. 2r). Vanda Daugirdaitė studijas Berlyne nutraukė nuo 1923 m. rudens semestro, „nes visus lietuvius studentus, neturėjusius daugiau kaip 4 semestrus, vokiečiai išmetė iš universitetų dėl įvykių Klaipėdoje“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, Čikaga, 1978-08-10, [pasirašytas mašinraštis], in: *Ibid*., l. 5r). 1923-01-15 Klaipėdos kraštą prijungus prie Lietuvos, Vokietijos valdžia, kuri anksčiau valdė šią teritoriją, dėl tikslios informacijos stokos iš Vokietijos universitetų pradėjo šalinti kitataučius – prancūzus, belgus ir lietuvius (iš Berlyno universiteto, išklausę po tris semestrus, turėjo pasitraukti Vandos Daugirdaitės ir Balio Sruogos brolis Kazimieras Sruoga): vyko „generalinis valymas lietuvių studentų iš Berlyno universiteto, […] privačiai duodant suprasti, kad tai iš „patriotizmo“ daroma“ (Aklasnebematė [Balys Sruoga], „Laiškas iš Berlyno“, in: *Naujienos*, Čikaga, 1923-07-11, Nr. 162, p. 4).

[17] Balys Sruoga ir Vanda Daugirdaitė Sekmines (1923-05-27) sutiko Tiuringijoje (Saalfeld): „Svarstėm tada, ar mums jau vesti, ar dar laukti. Reikėjo laukti, nes jis jau buvo pradėjęs ruoštis baigiamiesiems egzaminams. Aš praleidau labai liūdną žiemą Bugiuose… O mudu tada pėsti perėjom gal 100 klm. per gražią gamtą ir liko labai gražių atsiminimų“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1987-04-24, l. 1r, in: *LLTI TS*).